

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5

เนื้อหา

แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ

เสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์

เสรีภาพในกรอบกฎหมาย

เสรีภาพในกรอบจริยธรรม

เสรีภาพในกรอบมโนธรรม

ความเป็นมาของเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์

เสรีภาพด้านข่าวสาร

เสรีภาพการพิมพ์

เสรีภาพวิพากษ์วิจารณ์

เสรีภาพจำหน่ายแจก

เสรีภาพแสดงความคิดเห็น

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

นายทุนหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์

ผู้จัดทำ

ผู้อ่าน

นักธุรกิจ

นักการเมือง

กฎหมายควบคุมการพิมพ์

ความรับผิดชอบของสื่อสิ่งพิมพ์

ความรับผิดชอบต่อในฐานะสถาบันการศึกษา

ความรับผิดชอบต่อในฐานะสถาบันแห่งความเที่ยงธรรม

ความรับผิดชอบต่อในฐานะสมบัติของประชาชน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อศึกษาบทที่ 5 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพตามแนวคิดต่าง ๆ ได้
2. บอกถึงความเป็นมาและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ในด้านต่าง ๆ ได้ถูกต้อง
3. ยกตัวอย่างอุปสรรคของเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ได้ถูกต้อง
4. อธิบายถึงความรับผิดชอบของสื่อสิ่งพิมพ์ได้ถูกต้อง
5. ยกตัวอย่างความรับผิดชอบต่อสื่อสิ่งพิมพ์ได้ถูกต้อง

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนบทที่ 5
2. บรรยายประกอบแผ่นใส และสรุปเนื้อหาในแต่ละหัวข้อ
3. แบ่งกลุ่มนักศึกษาให้ทำกิจกรรมตามใบงานดังต่อไปนี้
 - ระดมความคิดเห็นและยกตัวอย่างการนำเสนอข่าวอย่างเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์
 - รวบรวมตัวอย่างข่าวจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อมนุษยและสังคม
4. อภิปรายถึงเสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ในสังคม

ปัจจุบันว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

5. นำเสนอหน้าชั้นเรียน
6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. แผ่นใส
3. ใบงาน
4. สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ
5. แบบฝึกหัด

การวัดและประเมินผล

1. จากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
2. จากการทำใบงานและการนำเสนอหน้าชั้นเรียน

จากการทำแบบฝึกหัดท้ายบท

บทที่ 5

เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อสิ่งพิมพ์

หากเรามองสื่อสิ่งพิมพ์ในมุมมองของโลกสากล พบว่า สื่อสิ่งพิมพ์ที่มองเห็นได้ชัดเจนก็คือ หนังสือพิมพ์ นอกจากหนังสือพิมพ์แล้วยังมีสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ อีก เช่น นิตยสาร วารสาร ที่เข้ามามีส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันและสังคมมนุษย์ หากว่าการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์นั้นมีปัญหามากกว่าสื่อชนิดอื่น เช่น การเงิน อัตราเงินเฟ้อ การโฆษณา สมาชิก เสรีภาพและความรับผิดชอบ เป็นต้น โดยเฉพาะในเรื่องของเสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งเน้นหนักในด้านหนังสือพิมพ์นั้นเป็นเรื่องสำคัญ แนวคิดความเป็นมาของเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ไทยมิได้ถือกำเนิดขึ้นโดยการต่อสู้ของคนไทย มิได้เกิดขึ้นด้วยความที่คนไทยซาบซึ้งต่อเสรีภาพ หรือเกิดขึ้นด้วยความร่วมมือของมวลชน ในอดีตที่ผ่านมาคนไทยไม่ได้เข้าใจถึงแก่นแท้ของหนังสือพิมพ์เห็นหนังสือพิมพ์เป็นเพียงผลผลิตทางวิทยาศาสตร์อย่างหนึ่งทำให้คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่รู้ตัว และมีได้ถูกเสี้ยมสอนให้รู้คุณค่าของมันมาก่อน เพื่อให้หนังสือพิมพ์เป็นพาหะของการแสดงความคิดเห็นและป้อนข้อมูล เพื่อการตัดสินใจโดยเสรีของมนุษย์ หนังสือพิมพ์จึงต้องมีเสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้นในบทนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงเสรีภาพและความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ที่พึงประสงค์ต่อมนุษย์และสังคมไทย

แนวคิดของเสรีภาพ

เสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์นั้นสามารถแยกศึกษาได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ เสรีภาพตามทฤษฎีทางธรรมชาติ เสรีภาพตามทฤษฎีทางศาสนา และเสรีภาพทางปรัชญา

เสรีภาพตามทฤษฎีทางธรรมชาติ

หากพิจารณาคติทางศาสนาค้นเกิดขึ้นตามกระบวนการทางธรรมชาติแล้วอาจแยกพื้นฐานของเสรีภาพตามความเชื่อของศาสนาได้ 2 กลุ่มคือศาสนาประเภทเทวนิยมและประเภทอเทวนิยม (สุวัณณ์ ทองธนากุล, 2545, หน้า 245-247)

1. เทวนิยม (theism) ยึดถืออำนาจสูงสุดของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทวะ อันได้แก่พระเจ้า มนุษย์พวกนี้ถือว่าผู้มีอำนาจสูงสุดหรือเทวะเป็นผู้สร้างมนุษย์ มนุษย์ต้องขึ้นอยู่กับอำนาจหรือไองการนั้น มนุษย์ไม่มีสิทธิอิสระจะทำอะไรได้ตามเสรีภาพของตนเอง

2. อเทวนิยม (atheism) ไม่ยึดถืออำนาจใคร แต่ยึดถือการกระทำการของมนุษย์ซึ่งตามภาษาสามัญเรียกว่า “กรรม” ว่าเป็นตัวสร้างมนุษย์ มนุษย์พวกนี้ไม่ขึ้นต่อใครไม่ต้องคอยรับไองการของใคร เป็นตัวของตัวเอง และมีเสรีภาพทำอะไรได้ตามความพอใจ แต่จะเป็นเสรีภาพที่มีขอบเขตเพียงใดหรือไม่ขึ้นอยู่กับนิยามของมนุษย์แต่ละคน

แนวคิดทั้ง 2 ข้างต้นทำให้เห็นว่ามนุษย์สองกลุ่มมีความคิดเห็นต่อเรื่องเสรีภาพแตกต่างกัน แต่ในภาษาธรรมเราจะเห็นได้ร่วมกันว่าผู้สร้างเราคือธรรมชาติ หรือ มนุษย์เกิดจากกฎเกณฑ์ของธรรมชาติอันเดียวกันทั้งหมด ซึ่งธรรมชาติสร้างเลือด สร้างเนื้อ สร้างลมหายใจ สร้างจิตใจให้แกชีวิตมนุษย์ และสร้างธาตุรู้ที่เป็นตัวผลักดันให้มนุษย์เกิดความสำนึกได้ในเสรีภาพอันพึงจะมีได้ด้วย สิทธิแห่งการมีเสรีภาพนั้นเป็นสิทธิมนุษยชนอันเป็นสิ่งมีค่าที่ธรรมชาติมอบให้ไว้แก่กำเนิด

เสรีภาพคือสิทธิมนุษยชนที่เป็นสมบัติของมนุษย์ที่จะใช้กระทำการใดได้โดยอิสระเสรี แต่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพต้องอยู่ควบคู่กับเสรีธรรมอันได้แก่ขอบเขตหรือกฎเกณฑ์ของเสรีภาพภายในสังคมซึ่งเป็นความรับผิดชอบตามภาวะพื้นฐานของมนุษย์

เสรีภาพตามทฤษฎีทางศาสนา

คำสอนในศาสนาประเภทเทวนิยมไม่ได้พูดถึงสิทธิเสรีภาพตามภาวะพื้นฐานของมนุษย์ ส่วนศาสนาประเภทอเทวนิยมโดยเฉพาะพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกในโลกที่ยอมรับเสรีภาพหรือสิทธิมนุษยชนโดยสอนให้มนุษย์ทำลายระบบทาส ทั้งทาสภายนอกและทาสภายใน ได้แก่ กิเลสความชั่ว นานาชนิดที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์อันเป็นระบบผดุงเสรีภาพทั้งหมด

พุทธศาสนาสอนให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีอิสระเสรีแก่ตัวเอง เป็นการยอมรับเสรีภาพของปัจเจกชนที่เป็นอยู่โดยธรรม ดังคำสอนในพระบาลีกาลามสูตรที่ให้ใครนับถือศาสนาไหนก็ได้ในลักษณะ “จะเชื่อก็ได้ ไม่เชื่อก็ได้” ความเชื่อหรือความไม่เชื่อ ความศรัทธา เป็นสิทธิส่วนบุคคล ไม่มีเทวะองค์ใดจะมาใช้สิทธิอำนาจบังคับได้ แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนายอมรับและส่งเสริมเสรีภาพของมนุษย์เป็นพื้นฐานมาตั้งแต่สมัยโบราณแต่ในขณะเดียวกันทรงบัญญัติพระวินัยไว้เป็นเครื่องป้องกันไม่ให้เกิดการใช้เสรีภาพไปก่อความวุ่นวายในสังคม

เสรีภาพมีอยู่ที่ใดแล้วต้องมีเสรีธรรมคู่ไปด้วย นั่นคือขอบเขตและกฎเกณฑ์ที่ผู้ใช้เสรีภาพต้องรับผิดชอบในที่นั้น เปรียบเสมือนผู้ประกอบการอาชีพสิ่งพิมพ์ ต้องตระหนักเรื่องเสรีภาพตามทฤษฎีทางศาสนาให้มาก เพราะศาสนาเป็นพื้นฐานด้านจริยธรรมของมนุษย์ให้แตกต่างจากสัตว์ดิรัจฉาน

เสรีภาพทางปรัชญา

นักปราชญ์ชาวตะวันตกและชาวตะวันออกหลายท่านได้พยายามอธิบายพื้นฐานเสรีภาพของมนุษย์ไว้หลายท่านดังนี้

ฌ็องปอลซาร์ตร์ (Jean Paul Sartre) นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสในฐานะผู้นำลัทธิปรัชญาอัตถิภาวนิยม (existentialism) สร้างทฤษฎีที่เรียกว่า “ทฤษฎีของซาร์ตร์” ที่ได้เน้นให้เห็นว่าเสรีภาพของมนุษย์ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มนุษย์ไม่สามารถเลือกเกิดโดยปราศจากเสรีภาพได้ เพราะมนุษย์และเสรีภาพเป็นอันเดียวกันและกัน แต่เสรีภาพย่อมมีขอบเขตจำกัด เสรีกับความรับผิดชอบ จำเป็นต้องอยู่ควบคู่กันไป

กฤษณะ มูรติ นักปราชญ์ชาวอินเดีย ได้กล่าวถึงการมีเสรีภาพของมนุษย์หมายถึงการมีภูมิปัญญา ที่อาจมีเหตุมาจากศรัทธาในศาสนาที่คนยึดถืออยู่หรือจากเลือดของบิดามารดา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเสรีภาพของมนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ เสรีภาพของมนุษย์เท่ากับเป็นเครื่องหมายของความเป็นมนุษย์

จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพของมนุษย์ทางทฤษฎีทางศาสนาและทางปรัชญาล้วนมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า เสรีภาพติดตัวมนุษย์มาแต่ละคนตั้งแต่เกิด ทุกคนมีเสรีภาพเป็นของตน แต่มนุษย์อยู่ในสังคม เสรีภาพของมนุษย์ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีธรรม คือขอบเขตกำกับความสงบสุขและการดำรงอยู่ของสังคม

ความเป็นมาของเสรีภาพหนังสือพิมพ์

ในสมัยกรีกโบราณ แม้ได้ชื่อว่าเป็นดินแดนเสรีภาพในการพูด แต่ปรากฏว่านักปราชญ์ไม่น้อยในสมัยนั้นถูกขัดขวางการพูด การเขียน อันเป็นความคิดใหม่ซึ่งขัดแย้งกับความเชื่อเดิม มีการจับกุมเนรเทศ ถึงขั้นบังคับให้ดื่มยาพิษก็มี

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 1-7) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปสื่อมวลชนนั้นมีความสัมพันธ์กับทุกเรื่องของสังคมที่จะต้องสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับทุกส่วนของระบบสังคม จึงต้องเพ่งเล็งในประเด็นนี้ให้มาก เพราะเมื่อกล่าวถึงการปฏิรูปสื่อมวลชนให้มีจริยธรรม และความถูกต้องนั้น อันเกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. ต้องมีเสรีภาพ
2. ต้องมีปัญญา ในการที่จะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งหมด สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

เช่น มีการนำสื่อมวลชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการปราบคอร์รัปชัน สังคมไทยเป็นสังคมความเห็น ซึ่งถ้าเราใช้ความเห็น เขาไม่กลัว แต่ต้องใช้ความรู้ ทำให้เห็นสมาชิกในสังคมเห็นพ้องกันง่ายขึ้นเพื่อนำไปสู่การเกิดปัญญา

3. มีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

การถูกจำกัดเสรีภาพในการพูด การเขียน และการพิมพ์ของนักหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันเรียกว่า "เซนเซอร์" หมายถึง การตรวจตัดข่าวโดยเจ้าพนักงานการพิมพ์ แต่เดิมเป็นเพียงการกระทำของสถาบันหรือบุคคลผู้มีอำนาจ เพื่อขัดขวางการถ่ายทอดระหว่างผู้ส่งกับผู้รับสารมาเป็นการใช้กฎหมายกำหนดขอบเขตเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพื่อคุ้มครองสิทธิประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิถูกหมิ่นประมาทหรือถูกกระทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง และได้กลายมาเป็นความพยายามของรัฐบาล องค์การส่วนบุคคล กลุ่มชนหรือของแต่ละคนที่จะไม่ให้ประชาชนอ่าน ดู หรือฟัง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับรัฐหรือเป็นอันตรายต่อศีลธรรมส่วนรวม ทั้งนี้การใช้เสรีภาพในการพูด การเขียน และการพิมพ์ ก็ย่อมมีสิทธิกระทำได้แต่ต้องอยู่ในขอบเขตกฎหมาย และถูกจำกัดหรือยกเลิกเสียเมื่อไรก็ได้ (เรื่องศรี จุลละจินดา, 2526, หน้า 63-66)

ในการศึกษาถึงความเป็นมาเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไทยสามารถพิจารณาได้ 2 ยุค คือ

1. ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในยุคนี้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมาก และใช้เสรีภาพเกินขอบเขตจนกลายเป็นความก้าวร้าวละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ภาษาที่ใช้หยาบคาย อันเป็นการทำลายสถาบันของหนังสือพิมพ์ให้ตกต่ำลง อย่างเช่น หมอบลัดเลย์เคยออกหนังสือพิมพ์เขียนบทวิพากษ์วิจารณ์ไปถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ซึ่งไม่เคยมีผู้ใดบังอาจกระทำเช่นนั้นมาก่อน แม้กระนั้นก็ไม่ปรากฏว่าพระองค์ได้ทรงออกข้อบังคับไว้ เพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์ประการใด ทำให้รัฐบาลตราพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสาร และหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 และ พ.ศ. 2470 ในรัชกาลที่ 6 และที่ 7 ตามลำดับเพื่อยกระดับมาตรฐานหนังสือพิมพ์ให้สูงขึ้น (สุกัญญา ตีระวนิช, 2520, หน้า 24-25)

2. ยุคประชาธิปไตย ในยุคนี้มีการตราพระราชบัญญัติการพิมพ์ขึ้นมาใหม่ แก่ฉบับเดิมในปี พ.ศ. 2475 พระราชบัญญัติฉบับนี้เองได้บัญญัติให้มีการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์หรือเซนเซอร์ก่อนนำออกโฆษณา นับว่าเสรีภาพหนังสือพิมพ์เริ่มถูกจำกัดลง ปัจจุบันมีกฎหมายที่ควบคุมการพิมพ์คือ

พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 กฎหมายดังกล่าวได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์ในการที่จะควบคุมหนังสือพิมพ์ด้วยการตรวจข่าวและมีอำนาจในการยึดสิ่งพิมพ์ แม่พิมพ์ และถอนใบอนุญาติผู้พิมพ์โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ในเมืองไทยจะมีมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับการบริหารประเทศว่าจะใช้อำนาจทางกฎหมายบีบคั้นหรือผ่อนคลายเป็นไรสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ผูกพันอยู่กับวิถีทางการเมืองของประเทศด้วย

แม้ในปัจจุบันประเทศไทยจะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแทนที่หนังสือพิมพ์จะมีอิสระเต็มที่ในการเสนอข่าวสารแต่กลับกลายเป็นว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์กลับถูกลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งมีเสรีภาพมากกว่ายุคประชาธิปไตย (จิตติลักษณ์ แสงอุไร, 2525, หน้า 1-18)

อย่างไรก็ตาม เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จะมากเพียงใด ขึ้นอยู่กับระบอบการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยจะมีเสรีภาพมากกว่าประเทศที่ปกครองโดยระบบอื่น แต่ในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยกันนั้น เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารประเทศว่าจะใช้อำนาจทางกฎหมายบีบคั้นการใช้เสรีภาพหนังสือพิมพ์เพียงใด เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงควรได้รับการยอมรับจากรัฐบาล ว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งในภาวะปัจจุบันเพราะหนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นปากเสียงแทนประชาชน ตลอดจนดูแลรักษาผลประโยชน์ของประเทศในด้านต่าง ๆ

เสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์

การมีเสรีภาพเป็นสิ่งจำเป็นในการทำหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการใช้เสรีภาพผ่านสื่อสิ่งพิมพ์จะต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย จริยธรรมแห่งวิชาชีพ และ มโนธรรมของผู้ประกอบการวิชาชีพ ดังนี้

เสรีภาพในกรอบกฎหมาย

เสรีภาพ เป็นความมีเสรีที่จะทำได้โดยปลอดอุปสรรค มีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หากมองในแง่ของกฎหมายนั้น การใช้เสรีภาพตามแนวคิดนี้ยอมรับเสรีภาพส่วนบุคคลที่จะกระทำการใดก็ได้โดยไม่ถูกขัดขวาง ไม่ว่าจะโดยบุคคลอื่นหรือโดยกฎหมาย แต่การใช้เสรีภาพจะกระทำได้ทราบเท่าที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ตัวอย่างเช่น ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ได้กล่าวว่า

“ความเสมอภาคของบุคคลในแง่กฎหมายจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา มีเสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการศึกษา...”

และในมาตรา 39 ได้มีการบัญญัติถึงเสรีภาพในการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ไว้โดยเฉพาะ ดังนี้

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น...”

นอกจากนี้ยังมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องอีกในมาตรา 40 และ 41 จะเห็นได้ว่าในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะให้ความสำคัญในเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหลายจึงต้องใช้เสรีภาพในการแสดงออกทางด้านความคิดเห็นในกรอบของกฎหมายที่รัฐได้บัญญัติไว้แล้ว เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความรับผิดเมื่อละเมิด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.2484 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 พระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 และพระราชบัญญัติว่าด้วยอาหารและอาหารควบคุมพิเศษ พ.ศ.2522

เสรีภาพในกรอบจริยธรรม

เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นสิ่งที่จำเป็นในสังคม หากว่าการมีเสรีภาพของสื่อมวลชนอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมได้ ถึงแม้ว่าในสังคมจะมีกฎหมายไว้จำกัดขอบเขตของการใช้เสรีภาพก็ตามก็ยังไม่เพียงพอ ถ้าสื่อมวลชนไม่มีความรับผิดชอบและขาดจริยธรรมที่ดั่งามต่อการประกอบวิชาชีพ โดยเฉพาะปัญหาจริยธรรมของหนังสือพิมพ์เป็นปัญหาที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมาตั้งแต่ในอดีต ด้วยเหตุนี้ทำให้วงการหนังสือพิมพ์มีความตื่นตัวต่อปัญหาและร่วมกันจัดตั้งองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่กำกับด้านจริยธรรมแห่งวิชาชีพนั้นคือ “สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ” (สนช.)

ในวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2540 การจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ 25 ฉบับ จากจำนวนทั้งสิ้น 32 ฉบับ รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ 10 องค์กร ได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการอาชีพหนังสือพิมพ์ให้มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ส่งเสริมเสรีภาพและสนับสนุนสิทธิการรับรู้ข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นของพลเมือง และส่งเสริมพัฒนาการประกอบอาชีพและกิจการหนังสือพิมพ์

ตัวอย่างของจริยธรรมที่ได้มีการตราขึ้นในข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2541 ซึ่งมีข้อบังคับ 30 ข้อ และออกโดยอาศัยความตามข้อ 5 (1) และข้อ 14 (4) แห่งธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 มีเนื้อหาที่น่าสนใจในแง่ของการ นำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ มีข้อบังคับที่เกี่ยวข้องดังนี้

ข้อ 4 หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้อง แม่นยำและความครบถ้วน

ข้อ 6 หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ข้อ 7 หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนหรือเกินความเป็นจริง

ข้อ 8 หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียงหรืออคติ จนเป็นเหตุให้ข่าว นั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินความเป็นจริง

ข้อ 18 ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรม แก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ

ข้อ 20 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติกรใด ๆ อันจะนำมาซึ่ง ความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ 21 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่ทอดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้อง สิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ 22 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า หรือ ผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชน ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

ข้อ 23 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พึงละเว้นการรับอภิสิทธิ์ หรือตำแหน่ง เพื่อให้กระทำ การหรือไม่กระทำการใด อันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารถูกต้องรอบด้าน

ข้อ 26 ในการแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์พึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธกรณี อื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น

ข้อ 27 หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการลวงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์ สาธารณะ

อย่างไรก็ตาม สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติคงจะไม่ได้จัดการปัญหาด้านจริยธรรมของ หนังสือพิมพ์ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะระบบควบคุมกันเองคงจะต้องอาศัยวิธีที่หลากหลายรูปแบบตั้งแต่ การศึกษาในระดับอุดมศึกษา หนังสือพิมพ์และสมาคมวิชาชีพ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน

ประชาชนในฐานะผู้บริโภคข่าวสารก็คงจะต้องคอยช่วยกันตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ และหนังสือพิมพ์อย่างจริงจัง

เสรีภาพในกรอบมโนธรรม

เสรีภาพในด้านมโนธรรม เป็น การใช้เสรีภาพอย่างมีสติ รู้ลึกผิดชอบ ชั่วดี มีความเป็นธรรม และความละเอียดถี่ถ้วน ตลอดจนมีความเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งมโนธรรมไม่ใช่จริยธรรม เพราะจริยธรรม เป็นกรอบของผู้ทรงภูมิธรรมนำข้อหวัตรวมมาวางไว้ให้เป็นข้อปฏิบัติตามความถูกต้องของอาชีพนั้น ๆ เช่น จริยธรรมของแพทย์ คือ ข้อธรรมที่วางไว้สำหรับผู้ประกอบอาชีพแพทย์ เป็นต้น

ส่วนมโนธรรม เป็นธรรมที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในห้วงสำนึกของบุคคลแต่ละคน ซึ่งอาจจะมีไม่เท่าเทียมกัน มโนธรรมจึงเป็นพลังและเป็นพาหะของจริยธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามโนธรรมจะเป็นกรอบสุดท้ายในการใช้เสรีภาพของผู้ประกอบอาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ ถ้าผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์มองไม่เห็นที่พึงอันใดจะมาช่วยเป็นกรอบเสรีภาพของตนได้ ก็สามารถใช้หิริโอตตัปปะ อันเป็นตัวมโนธรรมที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์มาใช้นั่นเอง

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์

เรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นี้เป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึงวิพากษ์วิจารณ์กันมาเป็นเวลานานและคงเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันไปอีกไม่มีวันสิ้นสุด การประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในสังคมประชาธิปไตยนอกจากการลงทุน ทั้งนี้เพราะเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมแล้ว เรื่องเสรีภาพอันเป็นนามธรรมก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะประกันการทำงานของหนังสือพิมพ์ ให้ดำเนินกิจการไปได้โดยไม่พะวัคพะวน เสรีภาพของหนังสือพิมพ์อันเป็นสิ่งเดียวกันกับเสรีภาพของประชาชน การพัฒนาอิสรภาพหนังสือพิมพ์นั้นเป็นหน้าที่อันชอบธรรมของมนุษยชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องมีสะพานเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ฉะนั้น หากหนังสือพิมพ์ที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ประชาชนย่อมจะถูกปิดหูปิดตาโดยสิ้นเชิงหรือถูกมอมเมาให้หลงไหลในสิ่งที่ไร้สาระ อันไม่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชน (นภดล จิวเจริญ, 2524, หน้า 53)

เสรีภาพนับเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของหนังสือพิมพ์ อาจกล่าวได้ว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ ในเมื่อหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพแล้วผู้ที่ได้รับประโยชน์จากเสรีภาพอันนี้ก็ไม่ใช่แต่เฉพาะเพียงฝ่ายหนังสือพิมพ์เท่านั้น ฝ่ายปกครองเองฝ่ายประชาชนก็ย่อมได้รับประโยชน์จากเสรีภาพนี้ด้วย

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นมิได้หมายถึงว่าการที่จะเขียนลงพิมพ์สิ่งใดก็ได้ตามใจชอบเพราะเสรีภาพย่อมมีขอบเขตจำกัดอยู่โดยกรอบ เปรียบเทียบได้กับชีวิตมนุษย์ ซึ่งตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายมีหลายสิ่งหลายอย่างที่คนเราไม่อาจกระทำได้แม้ว่าเราประสงค์จะทำ เช่นนั้น กฎธรรมชาตินี้เองเป็นเครื่องจำกัดขอบเขตการกระทำบางอย่างของเราไว้ เป็นต้นว่า เราอยากกินอาหารทุกอย่างในร้าน ๆ หนึ่ง ซึ่งมีฝีมือในการปรุงอาหารเป็นอย่างมากให้หมดทั้งร้าน แต่เราก็สามารถที่จะกินได้เท่าที่ขอบจำกัดของกระเพาะเราเท่านั้น นอกจากนั้นแล้ว ผู้อื่นเขาก็มีสิทธิของเขาเหมือนกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่จำกัดขอบเขตสิทธิของเรา เพราะเราอยู่ในสังคมผู้เจริญซึ่งมีกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งก็เป็นไปในการทำงานเดียวกับกฎหมายของทางบ้านเมืองที่ได้วางไว้ สำหรับเป็นหลักในการปกครองให้ประชาชนพลเมืองอยู่เย็นเป็นสุขและอยู่ด้วยกันอย่างสงบเรียบร้อย

เสรีภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์เป็นอย่างยิ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ย่อมเกิดปัญหาขึ้นมาว่า อะไรบ้างซึ่งเป็นสิ่งซึ่งหนังสือพิมพ์ต้องการให้ในการที่จะดำเนินการได้อย่างมีเสรีภาพ ปัญหานี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงความเห็นไว้หลายมุมมองแตกต่างกันออกไป ซึ่งความคิดของแต่ละฝ่ายก็มีเหตุผลสนับสนุนด้วยกันทั้งนั้น เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงควรมีดังนี้

เสรีภาพในด้านข่าวสาร (freedom of information)

หัวใจในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ก็คือ “ข่าว” ข่าวสารถือเป็นเนื้อหาหลักและเป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุด ดังนี้เพราะหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่รายงานเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในสังคมและปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ประชาชนมีสิทธิพื้นฐานอันหนึ่งคือ สิทธิในการรับรู้ (right to know) ในการที่จะรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ฉะนั้น นักหนังสือพิมพ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะต้องแสวงหาข่าวสารเพื่อมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบ การจำกัดเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารหรือการปฏิเสธสิทธิในการแสวงหาข่าวสาร ก็เท่ากับว่าเป็นการปฏิเสธสิทธิในการรับรู้ของประชาชนด้วยนั่นเอง

เสรีภาพในการพิมพ์ (freedom of printing)

เมื่อได้ข่าวสารมาแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็ต้องดำเนินการพิมพ์ เพื่อจะนำออกจำหน่ายแจกจ่ายให้ประชาชน การพิมพ์นี้หนังสือพิมพ์จะต้องมีเสรีภาพที่จะทำการพิมพ์ได้โดยปราศจากการยับยั้งก่อน (prior restraint) ซึ่งก็คือการ “เซ็นเซอร์” การที่จะควบคุมเรื่องที่น่าลงตีพิมพ์โดยวิธีที่ถูกต้องตามหลักเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ต้องกระทำโดยการปล่อยให้หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์เรื่องราวออกมาเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเสียก่อน เรื่องใดที่ฝ่ายปกครองพิจารณาเห็นว่าอาจก่อให้เกิดความเสียหาย

หรือกระทบกระเทือนต่อส่วนรวมได้แล้ว จึงดำเนินการฟ้องร้องไปยังโรงศาล เพื่อให้ศาลสถิตยุติธรรม เป็นผู้ตัดสินความถูกต้อง

เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (freedom of criticism)

นอกจากหน้าที่ในการเสนอข่าวซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์แล้ว หนังสือพิมพ์ยังมีหน้าที่ในการควบคุมรัฐบาลอีกด้วย ซึ่งหน้าที่อันนี้นับเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ในการควบคุมรัฐบาล โดยการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการกระทำของฝ่ายปกครอง ซึ่งอาจจะกระทำการเกินขอบเขต หรือกระทำการไปโดยไม่ชอบธรรม เรื่องนี้รัฐบาลจะต้องมีใจกว้างเปิดโอกาสให้หนังสือพิมพ์ตำหนิติเตียนการกระทำของฝ่ายตนได้ เพราะหนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนตัวแทนของประชาชนที่คอยดูแลสอดส่องผลประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งยังเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของรัฐบาลได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้วิพากษ์วิจารณ์แล้วหนังสือพิมพ์ยังต้องมีส่วนในการเสนอความคิดเห็นเพื่อชี้แนะและแนะแนวทางให้ประชาชน หรือรัฐบาลในเรื่องที่ตนเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือในเรื่องที่เป็นความต้องการของประชาชนอีกด้วย

เสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก (freedom of dissemination)

เสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจกเป็นเสรีภาพประการสุดท้ายซึ่งไม่สามารถที่จะมองข้ามไปได้ เพราะถึงแม้ว่าหนังสือพิมพ์จะได้รับเสรีภาพทั้ง 3 ประการ ดังกล่าวข้างต้นคือ ได้รับเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสาร มีเสรีภาพในการพิมพ์ได้เป็นอิสระ ปราศจากการเซ็นเซอร์และมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวต่าง ๆ ได้ก็ตาม แต่ถ้าหนังสือพิมพ์ขาดเสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจกเสียแล้วเสรีภาพที่ได้รับมาทั้ง 3 ประการข้างต้น ก็จะไม่มีความหมายโดยสิ้นเชิง

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นสิทธิเสรีภาพมูลฐานของมนุษย์ที่สำคัญประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยจนอาจกล่าวได้ว่า ประเทศใดที่การแสดงความคิดเห็นไม่อาจกระทำได้เสรี ประเทศนั้นก็หาใช่เป็นประชาธิปไตยไม่ ในปัจจุบันประเทศที่ไม่ได้ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยก็ยังมีบัญญัติรับรองเรื่องสิทธิเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น ประเทศเหล่านี้ได้อ้างว่าประชาชนภายในประเทศของตนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ การกล่าวอ้างเช่นนี้ได้รับการโต้แย้งจากประเทศฝ่ายเสรีนิยมว่าไม่เป็นความจริง นักกฎหมายฝ่ายเสรีนิยมอธิบายเรื่องนี้ว่า ประเทศฝ่ายสังคมนิยมมีแนวความคิด

ในเรื่องสิทธิเสรีภาพแตกต่างกันออกไปจากประเทศเสรีนิยมกล่าวคือ ประเทศฝ่ายสังคมนิยมตีความ คำว่า สิทธิ และ เสรีภาพ แตกต่างออกไปด้วย เหตุผลและความเป็นมาของสิทธิและแนวความคิดที่ แตกต่างกันนั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประเทศฝ่ายสังคมนิยมกล่าวอ้างอยู่เสมอว่า ประชาชน ภายในประเทศของตนมีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนี้อาจแจก แจงออกเป็นเสรีภาพย่อยได้ดังนี้

1. เสรีภาพในการพูด (freedom of speech)
2. เสรีภาพในการเขียน (freedom of writing)
3. เสรีภาพในการพิมพ์ (freedom of the press)
4. เสรีภาพในการสมาคม (freedom of association)
5. เสรีภาพในการตั้งพรรคการเมือง (freedom of political party)
6. เสรีภาพในการเดินขบวน (freedom of demonstration)

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

วัลลภ สวัสดิวัลลภ (2535, หน้า 289-293) ได้กล่าวว่าปัจจัยอันเป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพของ หนังสือพิมพ์มีอยู่หลายประการ ดังนี้

นายทุนหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์

การดำเนินการหนังสือพิมพ์ต้องอาศัยการลงทุนสูง จึงต้องมีนายทุนที่เป็นนักธุรกิจสนับสนุน กิจการ การดำเนินงานของหนังสือพิมพ์จึงมีลักษณะเป็นธุรกิจด้วยตามนโยบายของนายทุนหรือ ผู้สนับสนุน หนังสือพิมพ์จึงมักจะละเลยอุดมการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ขาดแคลนความเป็นอิสระ ต้องทำตามความประสงค์ของนายทุน หรือเจ้าของกิจการ ดังนี้สิ่งที่ควรคัดค้านหรือทักท้วงก็ต้อง ละเลยไป สิ่งใดที่ถูกต้องชอบธรรมอยู่แล้วก็ต้องคัดค้าน อันเป็นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อประชาชน ทั้งนี้ นักหนังสือพิมพ์ยอมผิดจรรยาบรรณเพื่อความอยู่รอดของตนเอง เป็นการกระทำที่เป็นอุปสรรค ต่อการใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์

ในการป้องกันมิให้หนังสือพิมพ์ต้องตกอยู่ในอิทธิพลของนายทุนสามารถทำได้ 2 กรณี คือ

1. หนังสือพิมพ์ต้องสร้างอิทธิพลของหนังสือพิมพ์เอง โดยสร้างปริมาณผู้อ่านให้มากขึ้น ผู้อ่าน ซึ่งมากเท่าไร ก็ย่อมมีพลังต่อรองกับนายทุนมากขึ้น เพราะหากว่ารายได้หลักมาจากฝ่ายนายทุนก็ย่อม ทำให้นักหนังสือพิมพ์เกรงใจเพราะก็ต้องการรักษาผลประโยชน์ที่นายทุนมีผลต่อตนไว้

2. ตัดนายทุนออกไปโดยรวมรวมหาหุ้นมหาชน ตั้งบริษัทขึ้นดำเนินการเอง แต่ก็เป็นเรื่องที่ค่อนข้างทำได้ยาก เพราะต้องอาศัยผู้ที่สังคมให้ความเชื่อถือและไว้วางใจ

ผู้จัดทำ

สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการทำให้นักหนังสือพิมพ์ในฐานะผู้จัดทำหนังสือพิมพ์มีการละทิ้งหรือละเว้นอุดมการณ์มี 2 ประการ คือ

1. กิเลสภายใน ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ หรือความโลภ ความโกรธ ความหลง โดยอำนาจเงินทำให้มีการ “ขายตัวหรือซื้อขายปากกา” เกิดขึ้น ยอมละทิ้งอุดมการณ์และเกียรติยศของตนเอง

2. อคติ คือความลำเอียงมี 4 อย่าง ได้แก่ ทศนคติ ลำเอียงเพราะความรัก โทสะคติ ลำเอียงเพราะมีความโกรธ ทหาคติ ลำเอียงเพราะความกลัว และ โมคติ ลำเอียงเพราะความไม่รู้ ทั้ง 4 อย่างนี้เป็นปัจจัยสกัดกั้นเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ เพราะก่อความไม่ยุติธรรม กล่าวคือ ถ้ารักก็จะสนับสนุนและปกป้อง แต่ถ้าไม่ชอบหรือโกรธก็จะขัดขวางทำลายล้าง ถ้ากลัวก็ไม่กล้าขัดขวาง และยังต้องฝืนสนับสนุนด้วย และถ้าเพราะไม่รู้ก็จะสนับสนุนหรือขัดขวางอย่างผิด ๆ เช่น อาจรายงานโดยบิดเบือนจากข้อเท็จจริง ทำให้ผู้อื่นเสียหาย การแก้ไข้ปัญหาในเรื่องเหล่านี้สามารถทำได้โดยดังนี้

2.1 สร้างจรรยาบรรณหนังสือพิมพ์ให้เป็นหลักในทางปฏิบัติ และเกิดขึ้นในจิตใจของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ทุกคน

2.2 สร้างผู้อ่านในด้านปริมาณ คุณภาพ และความผูกพันต่อหนังสือพิมพ์ซึ่งจะเป็นพลังเงียบให้แก่หนังสือพิมพ์ จนกลายเป็นอำนาจต่อรองให้พ้นจากการถูกบีบคั้นด้วยอิทธิพลต่าง ๆ ได้

2.3 สร้างความมั่นคงทางการเงินของตนเอง เพื่อจะได้ต่อสู้กับอิทธิพลมืดที่ใช้อำนาจบีบบังคับให้หนังสือพิมพ์กระทำในสิ่งที่ขัดต่ออุดมการณ์

ผู้อ่าน

รายได้ของหนังสือพิมพ์ต้องอาศัยรายได้จากการจำหน่ายจึงต้องทำหนังสือพิมพ์ให้ถูกใจผู้อ่าน มิฉะนั้น ก็จะจำหน่ายไม่ได้ นอกจากนั้นรายได้ของหนังสือพิมพ์จะมีรายได้มาจุนเจือให้หนังสือพิมพ์ยืนหยัดอยู่ได้ คือค่าลงแจ้งความโฆษณาสินค้าและบริการ (ขวลิต ปัญญาลักษณ์, 2525, หน้า 116) ดังนั้นหนังสือพิมพ์ต้องเอาใจผู้อ่านและบริษัทโฆษณา เป็นเหตุให้อุดมการณ์หนังสือพิมพ์ลดน้อยลง ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของกิจการ และเป็นการเอากำไร ด้วยเหตุนี้ หนังสือพิมพ์จึงพึงระมัดระวังและตระหนักในจริยธรรมและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของตน รับผิดชอบในการเสนอเรื่องราวข่าวสารมิให้

ใช้เสรีภาพเกินขอบเขตจนกลายเป็นการมอมเมาประชาชน เพราะหนังสือพิมพ์มีอิทธิพลในการสร้างนิสัย และเจตคติแก่ผู้อ่านโดยไม่รู้ตัว (วัลลภ สวัสดิวัลลภ, 2535, หน้า 292)

นักธุรกิจ

เนื่องจากหนังสือพิมพ์มีรายได้จากการแจ้งความและโฆษณาจากนักธุรกิจหนังสือพิมพ์จึงต้องระมัดระวังมิให้ความรู้และข่าวสารที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ของตนกระทบกระเทือนหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ธุรกิจของผู้ลงโฆษณา หรือแจ้งความ มิฉะนั้นเขาอาจบอกเลิกสัญญาซึ่งจะทำให้หนังสือพิมพ์ขาดรายได้ นับว่าเป็นอุปสรรคกรณีหนึ่งต่อหนังสือพิมพ์ที่ไม่อาจให้เสรีภาพได้อย่างอิสระ การแก้ไขปัญหาคือทำหนังสือพิมพ์ให้มีคุณภาพจนสร้างความนิยมให้แก่ผู้อ่านเพิ่มขึ้นอันจะเป็นอำนาจต่อรองกับนักธุรกิจมากขึ้นเพราะความแพร่หลาย เป็นคุณประโยชน์แก่การธุรกิจนักธุรกิจก็ให้ความสำคัญแก่หนังสือพิมพ์นั้น ย่อมเกรงใจหนังสือพิมพ์ไม่กล้าเอาแต่ใจตัวเอง

นักการเมือง

สิ่งที่นักการเมืองปรารถนาคือ อยากให้ประชาชนนิยมและมีอำนาจทางการเมือง จึงพยายามทุกวิถีทางที่จะประชาสัมพันธ์ตัวเองให้มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับจากประชาชน การใช้อิทธิพลกับหนังสือพิมพ์เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้หนังสือพิมพ์นั้นถูกบีบคั้นโดยการใช้เงินปิดปาก ชื่อคนของหนังสือพิมพ์ หรือไม่ก็ดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์เสียเอง เพื่อหาเสียงหรือคะแนนนิยมให้กับตัวเอง หรือพรรคการเมืองฝ่ายตน

วิธีการแก้ไขปัญหานี้ก็คือ นักหนังสือพิมพ์ต้องไม่ยอมทำตัวฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และไม่ยอมรับทุนรอนจากแหล่งการเมืองใด ๆ ตลอดจนอามิสสินจ้างต่าง ๆ อันเป็นเงื่อนไขผูกมัดให้การดำเนินงานหนังสือพิมพ์ถูกจำกัดเสรีภาพ

กฎหมายควบคุมการพิมพ์

การดำเนินการหนังสือพิมพ์ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายหลายฉบับ ได้แก่

1. กฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ส่วนคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 42 พ.ศ. 2519 ได้มีการประกาศยกเลิกในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากมีการเรียกร้องจากองค์กรวิชาชีพของหนังสือพิมพ์ให้มีการยกเลิกมาเป็นเวลานาน เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการแสดงออกถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นประชาชน

2. กฎหมายอื่นที่ใช้บังคับแก่คนทั่วไปในประเทศ และหนังสือพิมพ์ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายนี้ด้วย ได้แก่

2.1 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112, 116, 123, 124, 133, 134, 206 และ 287

2.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 421 และ 423

2.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 32 และ 33

2.4 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 57 และ 62

2.5 พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2495 ฉบับแก้ไขตามคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 25 (17 ตุลาคม 2519) มาตรา 3, 4, 5, 9, 12

2.6 พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 ตี (4)

2.7 ระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2517 ข้อ 58

ด้วยเหตุนี้เป็นเหตุให้หนังสือพิมพ์ต้องทำงานด้วยความระมัดระวังในขอบเขตที่ค่อนข้างจำกัด การรายงานข่าวสารและเสนอความคิดเห็นเสี่ยงต่อการถูกสั่งปิด หรือถูกฟ้องได้

ความรับผิดชอบของสื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์ควรต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะสถาบันการศึกษา สถาบันแห่งความเที่ยงธรรม และในฐานะเป็นสมบัติของประชาชน ดังนี้

ความรับผิดชอบในฐานะสถาบันการศึกษา

การที่สื่อสิ่งพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะสถาบันการศึกษานั้น ในประการแรก เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ด้วยมโนธรรมสำนึกถึงหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ สถานะของหนังสือพิมพ์จึงเป็นเสมือนผู้ให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านพุทธิศึกษาและจริยศึกษา

นอกจากนี้การให้ความรู้และการให้แนวความคิดด้วยความจริงและเที่ยงธรรมต่อผู้อ่านผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหลายในฐานะที่มีได้เป็นองค์กรแห่งการศึกษาโดยตรงก็ตาม สื่อสิ่งพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ต้องมีคุณธรรมและความรับผิดชอบในการทำหน้าที่นำทางปัญญา อาทิ ทำตนให้เป็นที่รัก ให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถามทางวิชาการ ทำตนให้เป็นที่เคารพ ให้เป็นที่ไว้วางใจได้ในความถูกต้อง ทำตนให้น่าเอาอย่างในฐานะเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา รู้จักพูดหรือเขียน เพื่อชี้แจงให้เข้าใจ และคอยแนะนำว่ากล่าวตักเตือน พร้อมรับฟังและพร้อมจะแก้ไข เป็นต้น

ความรับผิดชอบในฐานะสถาบันแห่งความเที่ยงธรรม

ผู้ประกอบการวิชาชีพหรือคณาจารย์หรือคณาจารย์มีฐานะเปรียบเทียบได้เท่ากับศาลสถิตยุติธรรมของประชาชน โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบอันเดียวกัน คือ การสืบสวนหาความจริงเพื่อให้เกิดความถูกต้องเที่ยงธรรม เพื่อผดุงความจริงและความเที่ยงธรรมในสังคม จะต่างกันตรงที่หนังสือพิมพ์ไม่มีอำนาจที่จะตัดสินความถูกต้องของใครเช่นเดียวกับศาล

ปัจจัยของหนังสือพิมพ์ในฐานะสถาบันแห่งความเที่ยงธรรมนั้นประกอบด้วย ต้องตระหนักถึงคุณธรรมที่เรียกว่าความเที่ยงธรรม โดยตัวผู้ประกอบการวิชาชีพเป็นผู้ทรงความเที่ยงธรรม เพื่อเป็นการผดุงธรรม ความเที่ยงธรรมนั้นให้แก่ประชาชน

สื่อสิ่งพิมพ์จะเป็นสถาบันแห่งความเที่ยงธรรมได้ด้วยการเป็นแหล่งความรู้บริสุทธิ์ แหล่งความคิดเห็นบริสุทธิ์ แหล่งรับคำร้องทุกข์ แหล่งทำลายอธรรม แหล่งผดุงความเป็นธรรม และแหล่งรวมมโนธรรมนั่นเอง

ความรับผิดชอบในฐานะเป็นสมบัติของประชาชน

การที่มีสื่อสิ่งพิมพ์เกิดขึ้นในโลกเพราะความอยากรู้อยากเห็นอยากติดต่อสื่อสารระหว่างกันของมนุษย์ โดยสื่อสิ่งพิมพ์จะมีการเผยแพร่และบอกกล่าวข่าวสารเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้รับรู้ ทำให้สนองสิทธิแห่งการรับรู้ เป็นแหล่งแสวงหาความรู้นอกเหนือจากโรงเรียน เปิดกว้างในการให้ความคิดรับความเห็น ให้คำปรึกษา เป็นศาลารับคำร้องทุกข์อันเป็นที่พึ่งของประชาชน ด้วยเหตุนี้หนังสือพิมพ์จึงยกระดับขึ้นมาในฐานะเป็นสมบัติมีค่าของประชาชนที่จะขาดเสียไม่ได้

ความมีค่าในฐานะเป็นสมบัติของประชาชนนั้นหนังสือพิมพ์ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการสร้างคุณลักษณะของตนเองให้ได้มาตรฐานของหนังสือพิมพ์คุณภาพ เมื่อหนังสือพิมพ์มีคุณภาพมากเท่าใดประชาชนก็จะเห็นค่าแก่การครอบครองมากเท่านั้น

ดังนั้นความรับผิดชอบของสื่อสิ่งพิมพ์ในฐานะที่เป็นสมบัติของประชาชนได้นั้น มีดังนี้

1. ทำหน้าที่ในฐานะเป็นแหล่งข่าวสาร ข้อมูลที่เที่ยงตรง ถูกต้อง
2. มีความรับผิดชอบทั้งต่อสังคมและประเทศชาติ ผู้อ่าน ในฐานะผู้ให้ความรู้ ผู้ดูแลสอดส่อง และผู้ควบคุมชี้แนะของสังคม
3. ปฏิบัติหน้าที่ในการกระตุ้นรื้อให้เกิดการพัฒนา การกระจายข่าวสาร ชี้แนะสังคม และถ่ายทอดเจตนารมณ์คุณค่าของสังคม

4. เป็นตัวแทนในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นสาธารณะ และพิทักษ์ดูแลผลประโยชน์ของประชาชน
5. พยายามยกระดับความรู้การศึกษาของผู้อ่าน
6. ไม่ทอดทิ้งผู้อ่าน มุ่งเป้าหมายในการทำวิชาชีพ เพื่อประโยชน์ของผู้อ่าน
7. ให้ข้อมูลความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ต่อสังคม
8. ให้ข้อมูลที่ถูกต้องท่ามกลางสังคมที่สับสน

ความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

หน้าที่และความรับผิดชอบเป็นของคู่กันผู้มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วยความรับผิดชอบ เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงเรียบร้อยสมบูรณ์ และรับผิดชอบต่อทั้งในผลที่จะตามมา ดังนั้นหน้าที่ของหนังสือพิมพ์จะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และจะต้องปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

การบอกกล่าวข่าวสาร จะต้องมีความรับผิดชอบดังนี้

1. เสนอข่าวที่ตรงต่อความจริง ไม่ละเว้นที่จะเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นสารประโยชน์ ไม่มีการบิดเบือนใด ๆ ทั้งโดยเจตนาหรือเผลอหรือไม่แต่เต็มที่จะเพิ่มรสชาติ โดยหวังผลจากการจำหน่าย หนังสือพิมพ์จะต้องยึดหลักในการเสนอข่าวหรือรายงานเหตุการณ์ตามที่เป็นจริงให้ประชาชนสามารถวินิจฉัยปัญหาสาธารณะได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพด้วยตนเอง ดังนี้เชื่อว่าเป็นการเสนอข่าวที่เที่ยงตรง

- 1.1 เสนอข่าวด้วยความเป็นกลาง การรายงานข่าวจะต้องไม่มีความคิดเห็นเจือปนอยู่ด้วย ไม่เสนอข่าวด้านเดียว โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องขัดแย้งหรือผลประโยชน์ขัดกัน ซึ่งจะเป็นผลกระทบถึงการให้คุณโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะต้องให้โอกาสแก่ทั้งสองฝ่ายได้อภิปรายชี้แจงโดยเสมอหน้ากัน ดังนี้เชื่อว่าเป็นการเสนอข่าวที่มีความเที่ยงธรรมหรือยุติธรรม

- 1.2 เสนอข่าวด้วยความรวดเร็วทันเหตุการณ์ และมีความชัดเจนแจ่มแจ้ง หมายถึงไม่เขียนรายงานข่าวอย่างสับสนวุ่นวายอันอาจเกิดความเข้าใจผิดในเนื้อหาข่าวใช้ภาษาเรียบง่าย กระชับรัดกุม ไม่หยาบคาย ลามก ดังนี้เชื่อว่าเป็นการเสนอข่าวที่สะอาด

- 1.3 เสนอข่าวที่มีคุณค่าควรแก่การเป็นข่าว ข่าวที่มีคุณค่าจะพิจารณาได้ง่าย ๆ จากความเกี่ยวข้องของข่าวนั้นกับส่วนได้เสียของประชาชน ข่าวที่คุณค่าให้ส่วนได้มากกว่าส่วนเสีย เช่น ช่วยเสริมสร้างความเจริญ ความผาสุก และความสงบเรียบร้อยของชุมชน ดังเช่น ข่าวสวัสดิภาพของ

ครอบครัว ของสังคม และของชาติบ้านเมือง ชาวที่เกี่ยวกับบุคคลสำคัญที่เรียกได้ว่าเป็นคนของสังคม และชาวที่ให้ความรู้ทั่วไป เป็นต้น ดังนี้ชื่อว่าเป็นการเสนอข่าวที่สร้างสรรค์

การเป็นสื่อกลาง หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการเป็นสื่อกลางตามวัตถุประสงค์ คือการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกัน ดังนี้

1. เป็นเสียงแทนมติมหาชน หรือเป็นสื่อกลางแทนเสียงประชาชนนั่นเอง ได้แก่

1.1 รายงานข่าว เสนอปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในด้านต่าง ๆ

รัฐบาลผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น ด้านสวัสดิภาพ การอาชีพ การเศรษฐกิจ การปกครอง และอื่น ๆ เพื่อให้รัฐบาลในฐานะผู้บริหารทราบ และนำไปพิจารณาจัดปัดเป่า เป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน

1.2 สอดส่องการบริหารบ้านเมือง ได้แก่ การวิพากษ์วิจารณ์และเสนอความคิดเห็น

เห็นในเรื่องปัญหาต่าง ๆ เช่น นโยบายหรือการบริหารของรัฐบาล พฤติการณ์อันมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้แทนราษฎร ปัญหาเศรษฐกิจและอื่น ๆ เป็นต้น เป็นการแสดงทัศนะในฐานะปากเสียงของประชาชนให้รัฐบาลหรือผู้เกี่ยวข้องได้ทราบและพิจารณาโดยผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์

2. เป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เมื่อรัฐบาลมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารบ้านเมืองอย่างไร ต้องการให้ประชาชนร่วมมืออย่างไร หนังสือพิมพ์ก็ทำหน้าที่รายงานข่าวสารนี้ไปสู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและร่วมมือในการแก้ปัญหา นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่ประสานความคิดโดยถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง แสดงทัศนะที่ถูกต้อง ชัดเจน โน้มน้าวความคิดเห็นของประชาชนในทางที่เหมาะสมที่ควร ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความจริง เหตุผล และความถูกต้อง เป็นการเสนอแนวทางให้รัฐบาลใช้ในการบริหารงานและตัดสินใจ หากหนังสือพิมพ์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจ ตระหนักในความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเป็นอย่างดีแล้ว ก็เป็นการช่วยเสริมสร้างสามัคคีระหว่างชนในชาติ และก่อให้เกิดความสงบสุข ความร่วมมืออันเป็นแนวทางนำไปสู่ความมั่นคงของชาติในที่สุด

3. เป็นกระบอกเงาให้รัฐบาล การที่หนังสือพิมพ์นำเอานโยบายและการบริหารงานของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐมาวิพากษ์วิจารณ์ก็ดี การนำเอาการดำเนินงานของรัฐทั้งที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลวมาประเมินผลและวิจารณ์ก็ดี การกล่าวถึงเรื่องอื่น ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับความรับผิดชอบของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐก็ดี เหล่านี้ทำให้รัฐบาลมองเห็นข้อดี ข้อเสีย หรือจุดแข็ง จุดอ่อนในการบริหารงาน ซึ่งถือได้ว่าหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่เป็นกระบอกเงาให้แก่รัฐบาล

การให้คำแนะนำ เป็นการให้ความรู้เรื่องที่เหมาะสมและเป็นหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่จะเลือกเฟ้นกลั่นกรองเรื่องที่เป็นประโยชน์ และเป็นที่น่าสนใจของผู้อ่าน หัวข้อที่สามารถจะจัดเป็นคอลัมน์ประจำหรือเสนอเป็นบทความได้มีอยู่มากมาย ดังต่อไปนี้

1. หัวข้อเกี่ยวกับบุคลิกภาพ เช่น การแต่งกาย มารยาทในสังคม การพูด การนั่ง การยืน ที่ถูกวิธี เป็นต้น
2. หัวข้อเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ การออกกำลังกาย การกินอยู่ที่ถูกต้องด้วยสุขภาพลักษณะ เป็นต้น
3. หัวข้อเกี่ยวกับการครองชีวิตอย่างมีความสุข เช่น ธรรมะกับชีวิตประจำวัน การครองเรือน การเลี้ยงลูก เป็นต้น
4. หัวข้อเกี่ยวกับการอาชีพ เช่น การเพาะเห็ดหอม การทำนาถุ้ง การเพาะเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับ การออกแบบเครื่องแต่งกาย การประดิษฐ์ดอกไม้ เป็นต้น
5. หัวข้อเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ศิลปะการป้องกันตัว การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า การใช้ถนน เป็นต้น
6. หัวข้อเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป เช่น เรื่องประเพณีปัญหาและเรื่องที่จะสืบทอดค่านิยมความเชื่อถือ ทศนคติ และมรดกของสังคมไปสู่คนรุ่นต่อไป เช่น เอกลักษณ์ของชาติ ศิลปะพื้นบ้าน การใช้ภาษา ของดีของไทย แหล่งทัศนอาจร เป็นต้น

การให้ความมหุทธิธรรมบันเทิง เป็นการเสนอสิ่งที่จะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และการพักผ่อนหย่อนใจคลายความเครียดแก่ผู้อ่าน หนังสือพิมพ์จำเป็นต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบในการเลือกเฟ้นกลั่นกรอง สิ่งที่จะเสนอให้มีคุณค่าในทางวิริมสร้างสรรค์และส่งเสริมจริยธรรม หลีกเลี้ยงละเว้นเสนอสิ่งที่จะชักนำไปสู่อบายมุขหรือเพิ่มพูนกิเลสตัณหาแก่ผู้อ่าน หัวข้อที่จะเสนอได้มีหลายอย่าง เช่น นวนิยายเรื่องสั้น การ์ตูน กีฬา งานอดิเรก เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่ดีและมีประสิทธิภาพก็คือหนังสือพิมพ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์นั้น ๆ มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ด้านต่าง ๆ ที่ดีต่อมนุษย์ และสังคม ภายใต้กฎหมายของสังคมที่กำหนดไว้

สรุป

แนวคิดของเสรีภาพนั้นสามารถจำแนกได้ 3 ทฤษฎีได้แก่ ทฤษฎีตามธรรมชาติ ทฤษฎีทางศาสนา และทฤษฎีทางปรัชญา โดยทฤษฎีทางศาสนาและทางปรัชญาล้วนมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า เสรีภาพติดตัวมนุษย์มาแต่ละคนตั้งแต่เกิด ทุกคนมีเสรีภาพเป็นของตน แต่มนุษย์อยู่ในสังคม เสรีภาพของมนุษย์ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีธรรม คือขอบเขตกำกับความสงบสุขและการดำรงอยู่ของสังคม

สำหรับเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ต้องอยู่บนพื้นฐานของกรอบกฎหมายที่กำหนดไว้รองรับการใช้เสรีภาพ และควบคุมเสรีภาพไม่ให้เกินขอบเขต และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ต้องมีการปฏิบัติและผูกพันอยู่กรอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ตลอดจนการมีมโนธรรม ได้แก่ หิริโอตตัปปะ ที่จะช่วยกำกับให้ผู้ประกอบวิชาชีพอยู่ในกรอบแห่งมโนธรรม

เมื่อกล่าวถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นจะมีการส่วนสัมพันธ์กับการปกครองประเทศอย่างเห็นได้ชัดเจนที่ทำให้การปฏิบัติหน้าที่มีขอบเขตน้อยเพียงใดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ เสรีภาพด้านการเสนอข่าว ด้านการพิมพ์ ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ ด้านการจำหน่ายจ่ายแจก และด้านการแสดงความคิดเห็น ภายใต้อัจฉัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญของเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ที่ประกอบด้วย นายทุน หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ ผู้จัดทำ ผู้อ่าน นักธุรกิจ นักการเมือง และกฎหมายการพิมพ์

การปฏิบัติหน้าที่ที่ดีของสื่อสิ่งพิมพ์ต้องมีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษา สถาบันแห่งความเที่ยงธรรม และเป็นสมบัติของประชาชน หากสื่อสิ่งพิมพ์ได้กระทำได้ครบถ้วนก็จะทำให้สื่อสิ่งพิมพ์นั้น ๆ มีคุณภาพทั้งในรูปลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ ผู้ประกอบสื่อสิ่งพิมพ์ และสะท้อนถึงคุณภาพของประชาชนและสังคมโดยภาพรวม

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 5

1. จงอธิบายแนวคิดของเสรีภาพตามทฤษฎีทางธรรมชาติ ทฤษฎีทางศาสนา และทฤษฎีทางปรัชญา
2. จงอธิบายเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ในกรอบของกฎหมาย พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
3. การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ได้อย่างเสรีภาพในกรอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพนั้นมีลักษณะเช่นใด
4. จากคำกล่าวที่ว่ามโนธรรมเป็นพลังผลักดันให้เกิดจริยธรรมนั้นท่านเข้าใจว่าอย่างไร
5. เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีความเหมือนหรือแตกต่างกันกับเสรีภาพในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างไร
6. จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบเสรีภาพของหนังสือพิมพ์แต่ละด้าน
7. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง
8. จงสรุปสาระสำคัญของความรับผิดชอบของสื่อสิ่งพิมพ์ในสังคม
9. ในฐานะนักหนังสือพิมพ์ควรมีความรับผิดชอบต่อบุคคลและสังคมอย่างไร
10. จงยกตัวอย่างข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีการปฏิบัติหน้าที่โดยละทิ้งความรับผิดชอบต่อ
มาส์ก 1 ข่าว พร้อมแนวทางในการแก้ไขในฐานะสื่อมวลชนที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- ชวลิต ปัญญาลักษณ์. (2525). สภาพปัจจุบันของสื่อมวลชนไทย. ใน **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำหนังสือพิมพ์** (หน้า 116). กรุงเทพฯ: เรือนอักษร.
- ดวงกมลชาติประเสริฐ. (2541). สื่อใหม่กับผลกระทบต่อการเรียนการสอนวารสารศาสตร์. ใน **รายงานการสัมมนาผู้สอนวิชาการหนังสือพิมพ์วันที่ 11-13 ธันวาคม พ.ศ.2541** (หน้า 1-2). กรุงเทพฯ: สำนักข่าวสารออเมริกัน.
- ดรุณี หิรัญรักษ์. (2542). **การสื่อสารมวลชนโลก**. กรุงเทพฯ: เอเชียแปซิฟิกมัลติมีเดีย.
- นภดล รวีเจริญ. (2524). **กฎหมายกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์**. ปริญญาานิพนธ์นิติศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทา วิฑูฒิตักดี. (2537). **หนังสือและการพิมพ์** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ดี.ดี.สโตร์.
- ประมะ สตะเวทิน. (2541). **การสื่อสารมวลชน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2541). จริยธรรมหนังสือพิมพ์กับการปฏิรูปสื่อมวลชน. ใน **รายงานการสัมมนาผู้สอนวิชาการหนังสือพิมพ์วันที่ 11-13 ธันวาคม พ.ศ.2541** (หน้า 1-7). กรุงเทพฯ: สำนักข่าวสารออเมริกัน.
- พิศิษฐ์ ชวาลาธวัช. (2525). แนวทางการแก้กฎหมายหนังสือพิมพ์. ใน **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำหนังสือพิมพ์** (หน้า 318-343). กรุงเทพฯ: เรือนอักษร.
- _____. (2542). **ปฏิรูปสื่อมวลชนท้องถิ่น: ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและผลักดันองค์กรปกครองท้องถิ่นให้มีอิสระตามรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: ดับเบิ้ลเดย์พริ้นติ้ง.
- มานิจ สุขสมจิต. (2541). **สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ: The press council of thailand**. กรุงเทพฯ: สยามสปอร์ตซินดิเคท.
- ยุพา สุภากุล. (2540). **การสื่อสารมวลชน**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.
- รจิตลักษณ์ แสงอุไร. (2525). **ระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุจิระ บุนนาค. (2541, กันยายน 8). พระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่. **เดลินิวส์**, หน้า 10.
- เรืองศรี จุลละจินดา. (2526). ประวัติการเซ็นเซอร์สิ่งพิมพ์. **วารสารห้องสมุด**, 26 (22), 63-66.

- ลิขิต ธีรเวคิน. (2545). สื่อมวลชน: สิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบ **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**
[Online], 27 (2). Available: <http://royin.go.th/rijournal/content/vol2/MASSMEDI.PDR>.
[2545, เมษายน-มิถุนายน].
- วีระ โชติธรรมภรณ์. (2542). **เทคโนโลยีการพิมพ์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: โปรแกรมวิชาการพิมพ์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- วัลลภ สวัสดิวัลลภ. (2535). **หนังสือและการพิมพ์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สุกัญญา ตีระวนิช. (2520). **ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ (พ.ศ.2325-2475)**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ ทองธนากุล. (2545). เสรีภาพและความรับผิดชอบในการใช้สื่อสิ่งพิมพ์. ใน
เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ หน่วยที่ 1-7
(หน้า 245-247). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Wimmer, Roger D., & Dominick, Joseph R. (2000). **Mass Media Research:
An Introduction** (6th ed.). Melbourne, Australia: Krieger Publishing.